

Batıya Doğru Akan Nehir İsimli Belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları Açısından Değerlendirilmesi¹

Evaluation Of The Documentary Titled Batıya Doğru Akan Nehir İn Terms Of The Achievements Of The Social Studies Course Curriculum

Ayşe VAR², Şaban ORTAK³, Ceren UTKUGÜN⁴

Makale Hakkında

Gönd. Tarihi: 01.02.2022
Kabul Tarihi:22.08.2022
Yayın Tarihi:01.11.2022

Anahtar Kelimeler

Sosyal bilgiler,
sosyal bilgiler dersi
öğretim programı,
Batıya Doğru Akan
Nehir,
belgesel.

Özet

Bu araştırmanın amacı; kapsamlı bir içeriğe sahip olan Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan kazanımlar açısından incelenerek Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılabilirliğini belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemine göre yapılandırılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu Batıya Doğru Akan Nehir belgesel ve 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programından oluşmaktadır. Araştırma verilerinin toplanmasında hem araştırma modeli hem de veri toplama aracı olarak değerlendirilen doküman analizi yöntemi kullanılmış, elde edilen verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmış, belgesel bölümlerinden yapılan doğrudan alıntılar ve ilişkilendirilen kazanımlar şeklinde sunulmuştur. Araştırma sonucunda; belgesel bölümlerinin toplamda 29 farklı kazanımla ilişkilendirilebileceği, 49 farklı yerde Kültür ve Miras öğrenme alanı ilişkilendirilebileceği ve en fazla ilişkilendirmenin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde olduğu tespit edilmiştir. Belgeselin konu akışı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan konularla paralellik gösterdiği için 5, 6. ve 7. sınıf seviyelerinde kullanılabilir olduğu ve Sosyal Bilgiler Ders Kitabı içeriğiyle paralel olduğu görülmüştür.

Keywords

Social studies,
social studies course
curriculum,
Batıya Doğru Akan
Nehir,
documentary

Abstract

The aim of this research is to determine the usability of the Batıya Doğru Akan Nehir documentary, which has a comprehensive content, in Social Studies courses by examining it from the point of view of the objectives in the Social Studies Curriculum. The research is structured according to the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. The study group of the study consists of a documentary on the Batıya Doğru Akan Nehir and the Curriculum of the Social Studies Course of 2018. Document analysis is used both as the research model and the data collection tool in this study, where the obtained data was analysed descriptively, and the results were presented in terms of extracts from the documentary with related curriculum objectives. As a result of the research; documentary sections can be associated with a total of 29 different objectives, Cultural and Heritage learning areas can be associated with 49 different parts, and the maximum number of associations was found in the 6th grade Social Studies Course Curriculum. It was determined that the documentary was usable at the 5th, 6th and 7th grade levels since the content flow is parallel to the topics in the Social Studies Course Curriculum and the Social Studies Course book materials.

Atf için: For Citation

Var, A., Ortak, Ş. & Utkugün, C. (2022). Batıya Doğru Akan Nehir İsimli belgeselin sosyal bilgiler dersi öğretim programı kazanımları açısından değerlendirilmesi. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 377-396. DOI: 10.21666/muefd.1066593

¹ Bu makale birinci yazarın yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² 1. Milli Eğitim Bakanlığı – kardelenayse18@gmail.com - ORCID No: 0000-0003-4887-114X

³ 2. Afyon Kocatepe Üniversitesi – sortak@aku.edu.tr - ORCID No: 0000-0001-9180-0158

⁴ 3. Afyon Kocatepe Üniversitesi – cerendemirdelen@hotmail.com - ORCID No: 0000-0002-5911-9175

Günümüz toplumlarının geçmişe kıyasla en belirgin yönlerinin başında görselliğin artan önemi ortaya çıkmaktadır. Bu durumdan eğitim kurumları da etkilenmekte ve eğitim öğretimde kullanılan yöntem ve araçlar sürekli değişmektedir. Bu değişimin başında ise eğitim ve öğretimde kullanılan teknoloji ve görsellik gelmektedir. Teknoloji ile etkileşim halinde olmanın kaçınılmaz hale geldiği günümüzde yeni ve farklı eğitim anlayışları ve araçlarının kullanımı artmıştır. Özellikle Covid-19 pandemisi göz önünde bulundurulduğunda zaman zaman yüz yüze eğitime ara verilmek zorunda kalınarak uzaktan eğitime geçilmiş ve bu süreçte farklı eğitim araç ve metotları kullanılmak zorunda kalınmıştır. Ancak farklı eğitim araçları ve metotlarının sadece olağan dışı süreçte kullanılması gerekli değildir. Eğitim öğretim sürecinde kullanılacak materyallerin çeşitlendirilmesi eğitimin kalitesini arttıracak bir etkidir. Bu bakımdan eğitimde farklı araç gereçlerin kullanılması önemlidir (Kurttaş, 2021).

Öğrenme öğretme sürecinin başarısı, öğretim programındaki amaçlara ve kazanımlara uygun kullanılan yöntem ve tekniklerin araç gereçlerle desteklenmesine bağlıdır. Öğretmenin sadece ders anlatımına dayalı olarak yaptığı öğretim yerini öğrenciyi merkeze alan, farklı yöntem ve teknikleri kullanarak yapılan öğretime bırakmıştır. Bu süreçte derslerde kullanılan görsel ve işitsel öğeler ayrı bir önem kazanmıştır (Seferoğlu, 2006). Bu bağlamda öğrenci açısından eğitim sürecinde kullanılan görseller değerlendirildiğinde, ön bilgileri harekete geçirme, öğrenmeyi ve öğrenilenlerin hatırlanmasını kolaylaştırma, kalıcılığı artırma gibi birçok önemli katkı sağlamaktadır (Torun, 2011; Koçoğlu vd., 2018). Ayrıca görsel araçlar; sunumu basitleştirmek, soyut kavramları zihinde canlandırabilmek, önemli yerleri vurgulamak, karşılaştırmalar yapmak ve kavramları açıklamak gibi öğretim hedeflerine de sahiptirler (Çelik, 2010). Sahip oldukları bu özellikler ve teknoloji yardımıyla kolay ulaşılabilir olması gibi nitelikleriyle görsel materyaller, günümüz eğitim anlayışının temel unsurlarından biri haline gelmiştir.

Öğrenme araçlarının çeşidi ve hitap ettiği duyu sayısı arttıkça kalıcı ve etkili öğrenmelerin gerçekleşeceğinden hareketle öğretimde olabildiğince çeşitli ortam ve araçlar sunmak gerekmektedir. Sosyal Bilgiler dersi içeriği itibarıyla de bu tip araç ve kaynakların kullanımına elverişli bir derstir. Sosyal Bilgiler derslerini destekleyebilecek başlıca kaynaklar; okul dışı öğrenme ortamları, edebi ürünler, tarihi ve teknolojik kaynaklardır. Ayrıca dersler müzik, tiyatro, sinema, belgesel gibi modern ve geleneksel sanat ürünleri ile de desteklenebilir (MEB, 2018). Sosyal Bilgiler dersinde araç gereç kullanımının az olması öğrenme öğretme sürecini yoksullaştırmakta, öğrencilerin derse yönelik ilgilerini, öğrenme ve hatırlama düzeylerini azaltmaktadır (Öztürk ve Otluoğlu, 2003). Sadece anlatım yöntemi kullanılarak ders işlenmesi, yalnızca ders kitabına bağlı kalınması istenen düzeyde akademik başarı sağlanmasına engel olmaktadır. Bu sebeple öğretmenler görsel ağırlıklı dersler planlamalı, belgesel-tarihi film gibi etkinlikleri daha fazla kullanmalıdırlar. Bu şekilde yapılan öğretim sonucunda kalıcı öğrenme artmakla birlikte dersin sıkıcılığı ve monotonluğu da azalacaktır (Öztaş, 2008). Çeşitli materyaller kullanarak ders içeriğini zenginleştirmek Sosyal Bilgiler dersi için yadsınamayacak kadar önemlidir. Çok fazla soyut konuyu içerisinde barındıran Sosyal Bilgiler dersini öğrencilere aktarırken somutlaştırma ihtiyacını beraberinde getirmektedir. Bu durum Sosyal Bilgilerin öğrencilere aktarılmasında materyal kullanımını zorunlu hale getirmektedir. Özellikle Sosyal Bilgiler derslerinde öğretmenlerin görsel araç gereçlere yer vermesi gerekmektedir. Çünkü Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılan görsel materyaller öğrencilerin okudukları metni anlamalarında ve eleştirel bakış açısına sahip olmalarında önemli bir yere sahiptir (Yazıcı ve Koca, 2011). Soyut kavramların algılanmasında görsel materyallerin önemini vurgulayan Kömürcü (2002) kalıcı öğrenme sağlanamayan kavramların üst öğrenme basamaklarında öğrenme zorlukları oluşturabileceğine, Akbaba (2005) görsel ağırlıklı işlenen derslerin öğrencilerin akademik başarısına olumlu etkisine dikkat çekmiştir. Bu bağlamda artık eğitimin yönünü belirleyecek sorulara “Ne öğretilim?” dışında “Nasıl Öğretilim?” ve “Nasıl etkin bireyler yetiştirelim?” de eklenmiştir. Eğitimdeki bu yeni anlayış öğretim alanında da yeniliklerin doğmasına yol açmıştır (Gazel ve Yazıcı, 2011: 106)

Günümüzde eğitimde özellikle soyut kavramların somutlaştırılması için görsel-işitsel araçların kullanılması önem kazanmıştır. Görsel betimlemeler, videolar, çoklu ortam ve bilgisayarlar öğrenme ortamlarında bireylerin öğrenmelerini kolaylaştırmaktadır (Demirel vd., 2006). Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak görsel ve işitsel materyallerden biri de belgesellerdir. Güçlü görsel ve işitsel yönleri nedeniyle ilgi çeken ve geniş bir izleyici kitlesine hitap edebilen belgeseller (Üstündağ, 2012), hem eğitim öğretime uygun özelliklere sahiptir hem de teknolojik uygulamalarla birlikte kullanıldığında değerli bir eğitim materyali haline gelmektedirler (Barbas vd., 2009). Belgesellerin derslerde ek kaynak olarak kullanımı; bilgilendirme, yeni bakış açıları kazandırma, farklı tartışmalar

geliştirme ve soyut konuların görselleştirilmesine yardımcı olabilmektedir (Tağ Kalafatoğlu, 2019). Belgeseller; vaka incelemesi, problem çözme, somutlaştırma, tarihi olayları gösterme, uzun zamanda ve aşamalı olarak gerçekleşen olayların sunumu, tartışmalı konuları inceleme gibi pek çok amaçla kullanım olanağı sunmaktadır (Sidekli vd., 2013). Belgesellerin öğrencilerin ders kitaplarında karşılaşamayacakları şekilde çeşitli olay, konu ve insanı içeren bakış açıları sunarak değerlendirme yapabilmelerine katkısı olduğu vurgulanmaktadır (Marcus & Stoddard, 2009). Barton ve Levstik'e (2004) göre belgeseller tartışmalı konuları keşfetmeleri için öğrencilere imkan sunmaktadır. Pompper ve Higgins (2007) öğrenme öğretme sürecinde belgesellerin kullanıldığı durumlarda; daha aktif ve anlamlı öğrenmenin sağlandığı, öğrencileri düşünmeye yönlendirdiği, bilgiyi yapılandırmasına olanak tanıdığını belirtmiştir. Araştırmalar, öğrenmede görsel medyanın (sözcükler ve resimler) kullanılmasının kelimelerin tek başlarına kullanılmalarından çok daha etkili olduğunu ortaya koymuşlardır (Mayer, 2003). Uşun'a göre (2006) belgesel filmler görme ve işitme duyularının yanı sıra izleyenlerin duygusal yaşantılarına da hitap etmektedir. Örneğin tarihteki bir savaşı dinlemek ya da o savaşla ilgili yazılı bir metin okumak yerine savaşa yönelik hareketli, sesli görüntüleri izlemek öğrenen açısından daha etkileyici ve öğretici olacaktır (Kurttaş, 2021).

Günümüzde eğitimde okuma ve yazmanın önemi unutulmamakla beraber görme ve işitmeye dayalı eğitime daha önem verilir olmuştur. Bu bağlamda görme ve işitmeye dayalı belgesel filmler öğrenme ortamlarında öğrenciler için büyük kazanım haline gelmiştir (Kaya, 2006). Demircioğlu'na göre (2007) öğrencilerde davranış değişikliği oluşturabilecek her çeşit film öğrenme öğretme sürecine dahil edilebilmektedir. Dersin kazanımlarını kapsayan, öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun belgesel kullanımı soyut ya da öğretilmesi zor kavramların öğrenimini kolaylaştırmaktadır. Jessie Daniels sosyoloji derslerinde öğrencilerin soyut ve anlaşılması güç konuları anlamalarını kolaylaştırabilmek için dijital medya örnekleri, ağırlıklı olarak da belgeselleri kullandığını ifade etmiştir. Daniels'e göre (2017) derslerde kullanılan belgeseller; konuyla ilişkilendirme, eleştirel düşünme ve derste verilen ödevleri yaparken motive etmeye yardımcı olmaktadır. Öğrenme ortamlarında belgesel ve görsel medyanın kullanımına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar (Burton, 1988; Tipton, 1993; Jordan & Sanchez, 1994; Feldman, 1995; Champoux, 1999; Kiasatpour, 1999); öğrencilerin dersten keyif alması ve derste anlatılan konuya ilgi duyması, ders konusuyla alakalı ilişkilendirme yapabilmesi, öğrenme ve akademik başarıyı olumlu yönde etkilemesi, konuyla alakalı küresel bir bakış açısı, farklı tarihsel bakış açıları kazanabilmesi, empati kurabilmesi ve tarihteki olayların önemi ve günümüzü şekillendirmeleri gibi çeşitli açılardan olumlu etkilerinin olduğunu ortaya koymuştur.

Kitle iletişim araçlarının öğrencilerin günümüzde öğrendikleri ve hayatlarını anlamlandırdıkları çevrenin önemli bir parçası olmasından hareketle, bu ortamlarda yer alan içeriklerin özellik ve işlevlerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Belgesel filmler de bu içerikte yer alan yapımlardandır ve sinema tarihinin başlangıcından itibaren yapımcı ve seyircinin ilgisini çeken bir tür olmuşlardır (Tağ Kalafatoğlu, 2019). Günümüzde sosyal medyanın özellikle çocuk ve gençlerin hayatında önemli bir yere sahip olmasından hareketle çocuk ve gençlerin okumaktan çok izlemeyi tercih ettikleri görülmektedir. Tüm dünyada gençlerin ve çocukların her gün milyonlarca video izlediği düşünüldüğünde yeni nesil için video ve film izlemenin eğitsel bir araç olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2018). Dolayısıyla görmezden gelinemeyecek bu durumun eğitim alanında nasıl avantaja çevrilebileceği önemli bir konudur. Bu noktada Sosyal Bilgiler dersinin zengin içeriği dikkate alındığında; derse ait kazanımların pek çok belgesel ile ilişkilendirilebilirliği ve ders içinde kullanılabilirliği görülmektedir. Bu çalışmada TRT Belgesel kanalında yayımlanan ve kapsamlı bir içeriğe sahip olan Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 5, 6 ve 7. sınıf kazanımlar açısından incelenerek ortaokul seviyesinde Sosyal Bilgiler derslerinde kullanılabilirliğini belirlemek amaçlanmıştır. İlgili belgesel serisinin ortaokul seviyesinde kullanılabilirliğinin araştırılması hedeflendiği için Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı 4. sınıf kazanımları araştırmaya dahil edilmemiştir. Bu amaç doğrultusunda "Batıya Doğru Akan Nehir isimli belgesel Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında 5, 6 ve 7. sınıfta yer alan hangi kazanımlarla kullanılabilir?" sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemine göre yapılandırılmıştır. Sonuçtan ziyade sürece odaklanan, incelenen konuyu betimlemeye ve tanımlamaya çalışan bir araştırma türü olan nitel araştırmaların amacı; öngörücü olmaktan çok durumu tanımlamak, bir olayı ya da durumu derinlemesine incelemektir (Vanderstoep & Johnston, 2009). Vanderstoep & Johnston (2009: 210) doküman incelemesi yöntemini “Bir grup sözel olan veya olmayan göstergenin tanımlanması ve yorumlanması.” olarak tanımlamıştır. Yıldırım ve Şimşek’e göre (2016) yazılı kaynakların yanı sıra film, video ve fotoğraf gibi görsel malzemeler doküman analizi bağlamında incelenebilir. Bu kapsamda Batıya Doğru Akan Nehir isimli belgesel doküman analizi yöntemi kullanılarak Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (2018) kazanımlarına uygunluğu açısından incelenmiştir.

Çalışma Grubu

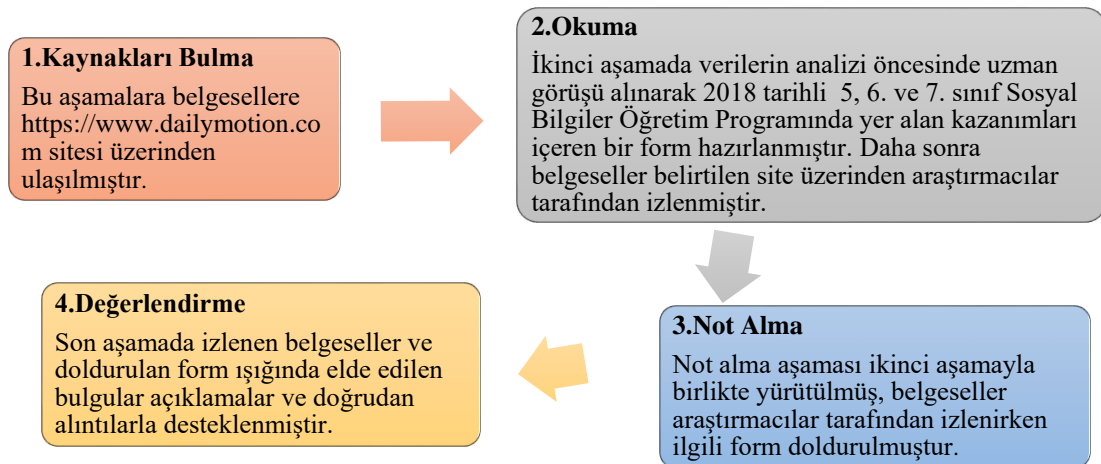
Araştırmanın çalışma grubunu Başbakanlık Türk Tanıtma Fonu’nun destek verdiği, İngiltere’nin büyük yapım şirketlerinden Lion TV’nin yapımını üstlendiği, Bahçeşehir Üniversitesi Medeniyet Araştırmaları Merkezi tarafından hazırlanan her biri 45’şer dakikalık 20 bölümden oluşan Batıya Doğru Akan Nehir isimli belgesel ve 2018 tarihli Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı oluşturmaktadır. Verimli Mezopotamya ve Anadolu topraklarında başlayan insanlığın medeniyet yolculuğunu objektif bir bakış açısıyla anlatan Batı’ya Doğru Akan Nehir belgeseli için 16 ülkede çekim yapılmış, 200 civarında düşünür, sanatçı, bilim insanı ve politikacıdan görüşler alınmış, gelişmiş bilgisayar grafikleri kullanılarak eski çağların şehirleri ve eserleri canlandırılmıştır (Bahçeşehir Üniversitesi, t.y.).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma verilerinin toplanmasında doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Bowen (2009) doküman analizinin hem bir araştırma modeli hem de veri toplama aracı şeklinde değerlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İncelenen konuya ait dokümanlar birer veri kaynağıdır, aynı zamanda verilerin yorumlanması konusunda araştırmacılara rehber olmaktadır (Bowen, 2009).

Nitel araştırmaların önemli veri kaynaklarından olan dokümanlar; mektup, biyografi, resmi tutanak, gazete, dergi, fotoğraf (Cohen vd., 2007); film, plak, ses ve video kayıtları ve CD’lerden (Karasar, 2016) oluşabilir. Bu çalışmada Karasar’ın (2016) ifade ettiği doküman inceleme aşamaları kullanılmıştır. Doküman incelemesinin aşamaları; kaynakları bulma, okuma, not alma ve değerlendirme şeklinde sıralanabilir. Şekil 1’de doküman inceleme aşamalarına göre araştırma verilerinin toplanması ve analizinde izlenen yol açıklanmıştır.

Şekil 1. Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analiz Süreci

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde betimsel analizden yararlanılmıştır. Betimsel analiz, önceden belirlenmiş bir çerçeveye bağlı olarak nitel verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması adımlarını içermektedir. Bu analiz türünde amaç bulguların okuyucuya özetlenmiş ve

yorumlanmış biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada, Batıya Doğru Akan Nehir isimli belgesel bölümleri ile Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan 5, 6. ve 7. sınıfa ait kazanımların uyumu değerlendirilmiş, belgeselden yapılan alıntılar yardımıyla açıklanmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini arttırmak üzere araştırmacıların her veriyi ayrıntılı biçimde kaydetmesi, doğrudan alıntılar yapması, bu alıntılara kendince ekleme ve çıkarmalar yapmaması gerekmektedir (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak amacıyla detaylı betimlemelere yer verilmiş, bulgular doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Analiz sürecinde elde edilen sonuçları yanlışlıktan uzaklaştırmak ve güvenilir kılmak için araştırmacı çeşitlemesi olarak deneyimli araştırmacıların görüş ve incelemelerinden yararlanılır (Mayring, 2000). Araştırmacıların elde ettiği sonuçlar alan uzmanı görüşüne sunulmuş, görüş birliği ve görüş ayrılığı olan maddeler belirlenmiş, bir uyum yüzdesi çıkarılmıştır. Araştırma güvenliği Miles ve Huberman'ın (1994: 64) görüş birliği ve görüş ayrılığı formülü “Güvenirlilik= Görüş Birliği/ (Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) x 100” kullanılarak hesaplanmış ve uyum yüzdesi 0.95 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesi 0.70’ten büyük olduğu için araştırma güvenilir kabul edilmiştir. Görüş ayrılıklarının bulunduğu bölümler tekrar değerlendirilerek görüş birliği sağlanmış ve verilerin analizine son hali verilmiştir. Ayrıca araştırmanın geçerliğinin sağlanması için araştırma süreci detaylı şekilde açıklanmıştır.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin 5, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018) yer alan kazanımlar açısından incelenmesinden elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular belgesel bölümlerinden yapılan doğrudan alıntılarla sunulmuştur. Batıya Doğru Akan Nehir belgeseli bölümlerinin 5, 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlar ile ilişkilendirilebilirliği Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Kazanımları ve Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli

Bölümler	Kazanımlar									
1.Bölüm	5.2.1	5.3.3	5.3.3	5.2.1	7.5.1					
2.Bölüm	6.3.1	5.2.1	5.2.5	5.4.4	6.4.1					
3.Bölüm	5.2.1	5.2.1	5.2.5							
4.Bölüm	5.2.1	5.2.2								
5.Bölüm	6.2.2	5.2.1	5.2.4	6.3.4	6.2.5	5.2.1	6.2.5			
6.Bölüm	6.2.2	6.2.2	6.2.2	6.2.2	6.2.2					
7.Bölüm	6.2.2	6.4.3	5.4.4							
8.Bölüm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
9.Bölüm	6.2.4	6.2.1	6.2.4	6.2.4	6.2.3	6.1.2	6.2.5			
10.Bölüm	6.2.2	6.2.3	6.2.3							
11.Bölüm	6.2.2	7.4.4								
12.Bölüm	6.2.1									
13.Bölüm	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
14.Bölüm	7.2.1	7.2.2	6.2.5	7.2.2	7.2.2					
15.Bölüm	7.2.2	6.1.3	6.1.2	7.2.2						
16.Bölüm	7.2.3	7.2.2	7.2.5	7.2.5	7.2.3	7.2.3	7.2.4	7.2.5	7.2.3	
17.Bölüm	6.1.2	6.6.4	6.7.1							
18.Bölüm	6.1.2	6.1.3								
19.Bölüm	5.4.2	5.4.1	6.7.3	6.1.2						
20.Bölüm	5.2.1									

Tablo 1 incelendiğinde Batıya Doğru Akan Nehir belgeseli bölümlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda (2018) yer alan kazanımlarla ilişkilendirilebilirliği görülmektedir. Tabloda belgesel bölümleri ve bu bölümler içerisinde farklı dakika aralıklarında ilişkilendirilen kazanım numaraları açıkça belirtilmiştir. En çok ilişkilendirme 16. Bölümde yer alırken 8 ve 13. Bölümlerde Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile bir ilişkilendirmeye rastlanmamıştır.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Birinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin birinci bölümünün S.B.5.2.1, S.B.5.3.3 ve S.B.7.5.1 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları; 5. sınıfta Kültür ve Miras ile İnsanlar, Yerler ve Çevreler, 7. sınıfta ise Üretim, Dağıtım ve Tüketim'dir. Bu bölümde aynı sınıf düzeyinden iki ayrı kazanıma toplamda dört kez rastlanmış olması kullanılabilirlik açısından önemlidir.

Belgeselde 05.40-06.20 dakikaları arasında yer alan *“Uygurlukların başlangıç yeri anayurdu Mezopotamya'dır. Mezopotamya'dan kalkan medeniyet kervanı dünyanın dört bir yanına ulaşmıştır. Dinler, kültürler ve mitolojiler bu ırmak yoluyla taşınmıştır. Medeniyeti akıp giden bir nehir olarak düşünürsek beraberinde yeni fikirleri alır ve nehrin kollarıyla birleştirir... Medeniyeti kendi içerisinde doğudan batıya akan bir nehir olarak düşünebiliriz.”* konuşmalarının geçtiği sahne *“S.B.5.2.1. Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygurluklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.”* kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 13.10-15.03 dakikaları arasında yer alan *“Neolitik dönemdeki en önemli değişimin çiftçiliğin gelişimi olduğu sanılırdı. Ama Türkiye'nin güneyinde Çatalhöyük'te yapılan keşifler arkeologların bazı konuları yeniden düşünmesine neden olmuştur. Çatalhöyük'te kendimize sık sık sorduğumuz soru neden buraya yerleştikleridir. Çünkü etrafa baktığımız zaman çok düz olduğunu görmekteyiz....Batı kenarı boyunca bir nehir bulunmaktaydı. Nehir kenarları insanların yerleşmeyi sevdiği yerlerdir. Bunun sebebi tarım değildi. Nehrin kıyısında bulunan kil, hayati önem taşımaktaydı. Evlerini kil tuğlalardan yapıyorlardı. Dolayısıyla bu evleri yapabilmek için bir kil kaynağına ihtiyaç vardı. Çatalhöyük'teki bu çalışmalar avcı toplayıcıdan yerleşik hayata kil ve çamur kullanarak sağlam evler yapma yeteneğini geliştirmesi olduğu anlaşılmaktadır. Çatalhöyük'teki bu kazılar insanlık tarihiyle ilgili bu önemli geçiş döneminde insanların gündelik yaşamıyla ilgili yeni bilgiler sağlamıştır.”* konuşmalarının geçtiği sahne *“S.B.5.3.3 “Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.”* kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 15.38-16.11 dakikaları arasında yer alan *“Çatalhöyük'ün inşası yakınlarındaki bir nehirten alınmış kil ve çamur sayesinde mümkün olmuştur. Nehrin bir diğer hediyesi daha vardır. Taşkın havzasındaki alüvyonlu topraklar son derece verimliydi. Buraya yerleşen neolitik insan daha önce rastgele şekilde topladığı ürünü artık geliştirebilirdi. Yapılan kazılar burada yaşayan insanların tarımla uğraşarak devrim niteliği taşıyan bir adım atıklarını gösteriyor.”* konuşmalarının geçtiği sahne *“S.B.5.3.3“Yaşadığı yer ve çevresindeki doğal özellikler ile beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler verir.”* kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 17.28-18.35 dakikaları arasında yer alan *“Türkiye'nin güneyinde ürün ekiminin bundan on iki bin yıl önce başladığına ve buradan yavaş bir şekilde Bereketli Hilal'den, Doğu'dan Mezopotamya'ya ve Batı'da Akdeniz'e yayıldığına dair kanıtlar vardır. Organize tarımın ilk gerçekleştiği yer Bereketli Hilal'dir. Tarımı ve beraberinde getirdiği değişimi ilk burada görmekteyiz. Günümüzde en çok yetiştirilen ürün buğdaydır. Son yıllarda yapılan DNA analizlerinde buğdayın ilk defa M.Ö. Türkiye'nin güneyinde yetiştirildiği anlaşılmıştır.”* konuşmalarının geçtiği sahne *“S.B.7.5.1 Üretimde ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve günümüzden örneklerle açıklar”* kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 24.37-25.24 dakikaları arasında yer alan *“İlk şehirler M.Ö. dört bin civarında Mezopotamya olarak bilinen bölgede Dicle ile Fırat adında iki büyük nehrin arasındaki bölgede ortaya çıkmaya başlar. Tarihteki ilk şehirlerden biri M.Ö. beş bin yılında Mezopotamya'nın Batı kenarında kurulur. Günümüz Suriye'sinde bulunan Mari, 1933 yılında bir bedevinin bulduğu heykelle yeniden keşfedilmiştir.”* konuşmalarının geçtiği sahne *“S.B.5.2.1 Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygurluklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.”* kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli İkinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin ikinci bölümünün S.B.5.2.1, S.B.5.2.5, S.B.5.4.4, S.B.6.3.1 ve S.B.6.4.1 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları; 5. sınıfta Bilim, Teknoloji ve Toplum ile Kültür ve Miras; 6. sınıfta İnsanlar, yerler, Çevreler ile Bilim, Teknoloji ve Toplum'dur. Bölümün iki ayrı sınıf düzeyinde beş kazanıma uygunluk göstermesi kullanılabilirliğini göstermektedir.

Belgeselde 04.32-04.54 dakikaları arasında yer alan “Çanakkale Boğazı... Asya ile Avrupa'yı ayıran dar su geçidi. Binlerce yıl boyunca M.Ö. 5. yüzyılda Persler'in antik Yunanistan'ı istilasından 1. Dünya Savaşı'ndaki kanlı Çanakkale savaşlarına kadar Doğu ve Batı arasındaki savaşlarda stratejik açıdan çok önemli bir geçiş yolu oldu.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.3.1 Konum ile ilgili kavramları kullanarak kıtaların, okyanusların ve ülkemizin coğrafi konumunu tanımlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 08.51-09.19 dakikaları arasında yer alan “Pers İmparatorluğu'nun kurucusu olan Büyük Kiros'un kireçtaşı bloklarından yapılmış mezarı günümüzde İran'ın sınırları içinde bulunan başkenti Pasagart'ın harabelerinin ortasında yer alır. Antik bir kaynağa göre buradaki mezar yazıtlarında şu cümleler yer almaktadır: ‘Ben Perslere imparatorluklarını bahşeden Kiros'um, kemiklerimi örten bu toprak parçasını bana çok görmeyin’.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 24.00-24.47 dakikaları arasında yer alan “Düzenlenmesi ve denetlenmesi gereken birçok şeyin bulunduğu ortamda yazma süreci idari nedenlerden dolayı ortaya çıkmıştır. Daha çok çocuksu ve çizgisel örneğin bir kuşun kuşa benzediğini ve kuş anlamına geldiği çizimlerden oluşan en erken dönem işaretlerini pigtogram olarak adlandırırız. Fakat Mezopotamya gerçekleşen ve eşsiz olan şey yazı üstüne ilk defa denemeler yapan bu insanların objelerin neye benzediğine dair semboller çizebileceklerini düşünmeleri idi. Bu önemli adım atıldıktan sonra dillerinin nasıl seslendirildiğini yazıya dökebilecekleri eksiksiz bir simge setini hızlı bir şekilde geliştirdiler.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.5 Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 34.23-34.39 dakikaları arasında yer alan “Babil astronomlar dünyalarını sistematik şekilde gözlemleyen, verilerini kaydeden ve bulduklarına mantıksal çerçevede yaklaşan ilk kişilerdir. Sorgulayıcı ruhları Miletli Tales gibi Yunan düşünürlerini zaten heyecanlandırıyordu.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.4.4 Buluş yapanların ve bilim insanların ortak özelliklerini belirler” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 36.41-36.59 dakikaları arasında yer alan “Saatlerimize her baktığımızda, gazetelerdeki yıldız fallarını her okuduğumuzda, her açı ölçüşümüzde Babiller'e ait bir şey yapıyoruz. Antik Ortadoğu medeniyetlerine borçlu olduğumuz fakat bu gerçeği pek de düşünmediğimiz hepimizin hemen her gün yaptığı temel bazı günlük aktiviteler vardır.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.4.1 Sosyal bilimlerdeki çalışma ve bulgulardan hareketle sosyal bilimlerin toplum hayatına etkisine örnekler verir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Üçüncü Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin üçüncü bölümünün S.B.5.2.1 ve S.B.5.2.5 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı Kültür ve Miras'tır. Bu bölümde iki ayrı kazanıma üç kez rastlanmış olması kullanılabilirliği açısından önemlidir.

Belgeselde 2.24-3.27 dakikaları arasında yer alan “Mezopotamya Türkiye'nin doğusunda yer alan dağlardan Suriye ve Irak'a kadar uzanan Fırat ver Dicle nehirleri arasında kalan bölgedir. Burası medeniyetlerin beşiği. Avcı toplayıcıların yerleşik düzene ilk kez geçtikleri, tarımsal faaliyetlerin başladığı, ilk şehirlerin kurulduğu yerdir. Burası insanlığın dini düşünceye adımlarını ilk kez attıkları yerdir. Mezopotamya bir medeniyetler ve dinler müzesidir.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 4.18-5.03 dakikaları arasında yer alan “Türkiye'nin güneyindeki Yukarı Mezopotamya ovalarında yer alan Göbeklitepe... Bu gizemli taş anıtlar henüz insanlar avcı toplayıcı olarak yaşarken medeniyetin başlangıcından ve tarımın doğuşundan çok önceleri on iki bin yıl evvel dikilmişlerdi. Bu ilkel insanlara ilham veren neydi? Bu önemli anıtların bulunması ilk insan ve dinin başlangıcı hakkındaki bilgilerimizi kökten değiştirdi.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılarında yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 7.58-8.27 dakikaları arasında yer alan “Göbeklitepe'deki anıtsal yapılar insanlığın gelişiminde bir dönüm noktasıdır. İnsanlar binlerce yıldır ölümlerini gömüyorlar. Fakat burada on iki bin yıl önce bir devrim yaşandı. Dünyadan diğerine geçişi abideleştirmek için yerleşik hayata geçmeye

başladı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.5 Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batiya Doğru Akan Nehir Belgeseli Dördüncü Bölüme İlişkin Bulgular

Batiya Doğru Akan Nehir belgeselinin dördüncü bölümünün S.B.5.2.1 ve S.B.5.2.2 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı Kültür ve Miras’tır. Bölümün 5 ve 6. sınıf düzeyinde ilgili öğrenme alanlarında kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir.

Belgeselde 15.25-15.58 dakikalari arasında yer alan “*Hz İbrahim’e vaat edilen Kenan toprakları politeist inancına sahip olan iki büyük imparatorluğun arasında kalıyordu. Hititler ve Mısırlılar...Binlerce yıldır Kenan toprakları antik dünyanın önemli bir kavşak noktası oldu. Megido’da otuz yerleşim yerinin kalıntıları bulunmaktadır. Birbirlerinin üzerine kurulmuş olan bu yerleşim yerleri Bronz ve Demir çağına tanıklık etmektedir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 42.20-43.25 dakikalari arasında yer alan “*Konstantin resmi olarak bir Hristiyan olmadı. Fakat imparatorluğunun dört bir yanında kutsal topraklarda kilise inşa edilmesi için ödenek ayırıp Hristiyanları gözettiler. Başkentini Roma’dan Doğu’ya günümüz Türkiye’sine taşıdı. Ve yeni şehri Konstantinopol’de büyük bir tapınak inşa edilmesi emrini verdi. Bir tapınağın üstüne inşa edilen ilk büyük kilise bugün Küçük Ayasofya diye adlandırılan mabet M.S 360 yılında inşa edildi. Günümüzde Ayasofya diye bilinen büyük mabedin tarihi ise M.S 6. yüzyıla uzanır. Muhteşem bazilikası ve mozaikleriyle ünlü olan Ayasofya’nın yaklaşık bin yıl boyunca dünyanın en büyük katedrali olarak kaldığı kabul edilir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.2 Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batiya Doğru Akan Nehir Belgeseli Beşinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batiya Doğru Akan Nehir belgeselinin beşinci bölümünün S.B.5.2.1, S.B.5.2.4, S.B.6.2.2, S.B.6.2.5 ve S.B.6.3.4 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı 5. sınıfta Kültür ve Miras, 6. sınıfta Kültür ve Miras ile İnsanlar, Yerler ve Çevreler’dir.

Belgeselde 0.38-4.17 dakikalari arasında yer alan “*Mekke, İslam dünyasının en kutsal şehri. Hz. Muhammed’in dünyaya geldiği şehir. Tanrının mesajını ilk kez aldığı yer. İslamiyet’in doğduğu kent. 21. yüzyılda İslamiyet dünyada en hızlı yayılan dindir. 1.5 milyardan fazla insan dünya nüfusunun %23’ü Hz Muhammed’in buyruklarını takip etmektedir. Bu İslamiyet’e ilk inanları Müslüman olmadan önce çöl egemenlikleri altına almalarının ve dünya sahnesine hiç çıkmamış bedevi kabilelerinin kültürel kökenleri ve İslamiyet’in doğuşundan sonra tek bayrak altında birleşip sadece Ortadoğu’yu değil dünyanın geri kalanını da nasıl değiştirdiklerini inceleyen böylesine inanılmaz küresel takibin tohumlarını atan olayların hikayesidir. Arap toplumuna İslam yeni bir can yeni bir ruh verdi ve bu ruh ile birlikte aynı zamanda Arap toplumu bir dünya toplumu haline geldi.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 07.49-08.11 dakikalari arasında yer alan “*Tarihi kayıtlarda Araplara ilk olarak Asur Krallarının zafer yazışmalarında rastlarız. Asurlu Krallar M.Ö 1000’li yıllarda Kuzey Irak’ın büyük savaşçı kralları haline gelmişti. Asurluların bize göre en iyi tarafı anıtlar inşa etmeleridir ve çivi yazısıyla yaptıkları her şeyi kayda geçmeleridir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 11.57-12.29 dakikalari arasında yer alan “*Bu insanlar ancak İslamiyet’in doğuşuyla birlikte birleşik bir kültür oluşturup küresel etki yaratabildi. Fakat İslamiyet’ten önce bu kabile kültürü küçük göçebe gruplar halinde dolaşma, kabile kurallarına bağlılık ve sadakat duygusu Arapların çöl hayatının sunduğu böylesine sınırlı kaynaklarla sadece yaşamlarını idame ettirmelerini değil, aynı zamanda gelişmelerini de sağlamıştır.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.4 Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 12.30-12.42 dakikalari arasında yer alan “*Çöl bizler için inanılmaz derecede acımasız ve yaşamayı zor bir yer. Ama ne yaptığını bilen insanlar tarafından uygun bir şekilde idare edilirse burası bir fırsat diyarı olabilir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.3.4 Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 13.03-13.15 dakikaları arasında yer alan “Binlerce yıl Arap Çölü Doğu-Batı arasındaki anahtar ticaret yollarından biriydi. Hindistan-Çin-Arabistan ve Avrupa arasındaki alışverişin yapıldığı bölgeydi.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.5 Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 13.19-13.45 dakikaları arasında yer alan “Suriye Çölü’nün kalbinde antik dünyanın en muhteşem şehirlerinden birinin yükselişine şahit olunur. Bugün Petra harabeleri bize Arapların bu kazançlı ticaret fırsatlarından nasıl yararlanmaya başladıklarını ve kalıcı bir medeniyet kurmak için yaptıkları girişimler, mücadeleler ve çektikleri sıkıntılar konusunda bilgiler verir.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalımlarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 16.55-17.10 dakikaları arasında yer alan “Farklı farklı ülkelerden ve kültürlerden çok sayıda insanın girip çıktığı ticaret şehirleri gibi Petra da bu ziyaretçilerin kültürel geleneklerini bünyesinde topladı. Bu geleneklerin buradaki sanatta ve mimarideki yansımalarını görebilirsiniz.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.5 Tarihî ticaret yollarının toplumlararası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Altıncı Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin altıncı bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.6.2.2 kazanımı ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Bu kazanıma belgesel içinde beş farklı yerde rastlanılmış olması kullanılabilirlik açısından önemlidir.

Belgeselde 0.15-2.06 dakikaları arasında yer alan “Bin dört yüz yıl önce yeni bir din daha emekleme dönemlerini yaşarken dünyayı sonsuza dek değiştirmeye başladı. İslamiyet’in hükümlerini dünyanın dört bir yanına yayarak tarihte görülen en büyük imparatorluklardan birini yarattı. Şam’daki başkentinden Hindistan’a uzanan Ortadoğu’dan Kuzey Afrika ve Güney İspanya’ya uzanan bir imparatorluk. Bir asırdan daha kısa bir sürede Arap kökenli Müslümanların gücü bilinmedik çöllerden dünya sahnesine çıktı. Önceleri birbirlerinden bağımsız olan bedevi kabileler İslam bayrağı altında birleşti ve hem savaş hem de barış vasıtasıyla çok büyük bir bölgenin kontrolünü ele aldı. Bir göçmen kabile topluluğu klasik çağların sonuna ve modern dünyanın başlangıcına imzalarını atarak nasıl ve neden İslam dinini ve kültürünü inanılmaz bir hızla yaydı ve olağanüstü şekilde genişlemeyi başardı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 3.10-3.44 dakikaları arasında yer alan “M.S 630 yılına geldiğimizde Hz Muhammed yeni bir dinin sancağı altında Arap kabilelerini bir araya getirmişti. Bu zamana kadar Arap kabileleri birbirinden tamamen ayrılmıştı. Fakat İslamiyet’in gelişi ansızın bünyesinde var olabilecekleri tek bir sancak ve birlik anlayışı getirdi. Ayrıca İslamiyet’in kendisi de öğretilerinin yayılmasını teşvik ettiği için bu yeni gücün diğer bölgelere doğru genişlemesinin önü açıldı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışının beraberinde getirdiği değişimleri de yorumlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 17.30 -17.47 dakikaları arasında yer alan “Emekleme dönemini yaşayan İslamiyet ve Arap kültürü bölgede hızla yayılmaktaydı ve hiçbir şey bu ilerleyişi durduracak gibi görünmüyordu ve İslam’ın ortaya çıkışından kısa bir süre sonra İslam devleti çok büyük bir bölgeye yayılmıştı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışının beraberinde getirdiği değişimleri de yorumlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 28.15 -28.33 dakikaları arasında yer alan “Yayılışın hızı arttıkça yeni ve karakteristik Arap-İslam şehirleri ortaya çıkmaya başladı. Bağdat, Şam, Fustat, ve Kayravan. Arabistan ve Kuzey Afrika’yı sonsuza dek değiştiren şehirler.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışının beraberinde getirdiği değişimleri de yorumlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 32.24 -32.47 dakikaları arasında yer alan “Arap İslam kültürünün dünyaya yayılış hızı inanılmazdı. Bunun nedenlerinden biri de Müslüman yöneticilerin yeni topraklara kendi kimliklerini yerleştirmeye çalışırken daha önce yaşamış kültürlerden yararlanmak konusunda da hızlı olmalarıydı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışının beraberinde getirdiği değişimleri de yorumlar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Yedinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin yedinci bölümünün S.B.5.4.4, S.B.6.2.2 ve S.B.6.4.3 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı 5. sınıflarda Kültür ve Miras, 6. sınıflarda Kültür ve Miras ile Bilim, teknoloji ve Toplum'dur.

Belgeselde 08.11 -08.53 dakikaları arasında yer alan *"Hz Muhammed'in ölümünden sonraki bir yüzyılın içinde Şam'daki halifeler Roma'dan daha büyük bir imparatorluğa hükmediyorlardı. Yeni İslam dünyası Hindistan'dan İspanya'nın batı kıyılarına kadar uzanıyordu. Roma'yı istila eden kabilelerin aksine bu yeni hükümdarlar basit barbarlar değillerdi. Şam şehrindeki yapılar temellerini attıkları kültürü yok etmekten çok geliştirmeye çalışan bir imparatorluğun hikayesini anlatır."* konuşmalarının geçtiği sahne "S.B.6.2.2 İslamiyet'in ortaya çıkışının beraberinde getirdiği değişimleri de yorumlar." kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 14.55 -15.59 dakikaları arasında yer alan *"Kur'an-ı Kerim'de dünyayı incelemenizi ve Allah'ın öğütlerini daha iyi anlamaya çalışmanızı buyuran birçok ayet vardır. Bu nedenle Ortaçağ'da Müslüman bilim adamları bilimi Allah'ın eserini ve dünyayı incelemenin bir yolu olarak görüyorlardı. İslamiyet'in öğrenmeye yönelik açık fikirli yaklaşımı dünya bilgi birikiminin koruyucusu olarak tarihte önemli bir rol oynamasını sağlamıştır. İnsanoğlunun içinde yaşadığı dünyayı anlayabilme yetisine sahip olması ve de araştırma ve rasyonel düşünceyle hayatlarını daha iyileştirmeleri modern dünyaya ait tüm ilerlemelerin temelini oluşturur."* konuşmalarının geçtiği sahne "S.B.6.4.3 Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin fikirler ileri sürer." kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 16.25-17.05 dakikaları arasında yer alan *"M.Ö 5. Yüzyıldan itibaren; Aristo, Pisagor, Öklid ve Galen gibi bilgin ve düşünürler insanların üstünde çalıştığı hemen hemen bütün konularda yepyeni çığırılar açtı... Yunanlıların en iyi olduğu konulardan biri yaşadıkları dünya hakkında ve tıp, astronomi, matematik, felsefe ve drama gibi çeşitli alanlarda sorular sormaktır. Dolayısıyla bu süre boyunca dünyanın ne olduğunu nasıl meydana geldiğini ve insanın içindeki yerini sorguladılar."* konuşmalarının geçtiği sahne "S.B.5.4.4 Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirler." kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Sekizinci Bölüme İlişkin Bulgular

Belgeselin bu bölümü doğrudan bir kazanıma uygunluk göstermemekle birlikte 5, 6 ve 7. sınıf düzeylerinde Bilim, Teknoloji ve Toplum öğrenme alanında ders içi etkinlik olarak kullanılabilir. Bu bölümde geçmişten günümüze buluşların ve bu buluşları yapan alimlerin özelliklerine ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Bununla birlikte tarihte yaşamış Türk İslam alimlerinin bilime katkıları, bilimsel gelişmelerin günümüze kadar geçirmiş olduğu aşamalar ile bugün ne gibi değişikliklere neden oldukları yer almaktadır.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Dokuzuncu Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin dokuzuncu bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.6.1.2, S.B.6.2.1, S.B.6.2.3, S.B.6.2.4 ve S.B.6.2.5 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Bölümün sadece 6. sınıf seviyesinde kullanılabilir ve 6. Sınıf seviyesinde yedi kazanım ile ilişkilendirilebilir olduğu görülmektedir.

Belgeselde 02.17-05.03 dakikaları arasında yer alan *"Türkiye-İran sınırı yakınlarında Van Gölü kenarında Ahlat şehrinde mezarlarla dolu geniş bir alan var. Ahlat'taki mezar taşları buraya neredeyse bin yıl önce ilk defa yerleşen olağanüstü bir halka aittir. Bu Selçuklu Türklerinin hikayesidir. Selçuklu hanedanının göçebe Türkleri Orta Asya'nın steplerinden aşağıya inip beş bin kilometre yol giderek Bizans İmparatorluğu'nun doğu sınırına gelirler. Bin yıl önce bu ovada Bizans'ın devasa ordusuna karşı kazanılan zaferle Türkler tarihi bir daha yazdılar. Ancak müthiş derecede etkili olan bu at sırtındaki fırtına sadece yıkıcı olan bir güç değildi. Selçuklular Türklerin Anadolu'ya yerleşmesinin esas aktörü olarak gerçekten tarihe damgalarını vurmuşlardır. Adaletleriyle insanları kendilerine bağlamışlar, hoşgörüsüyle değişik toplumları, değişik kültürlerden insanları bir arada yaşatabilmişlerdir. Türkler bin yıl boyunca Yakın Doğu'da hem İslam hem de Hristiyan halklarını yönetip günümüzde hala yaşamaya devam eden bir mirası yaratacaklardır. Türkler 11. yüzyılda at sırtında Orta Asya steplerinden çıkıp batıya doğru ilerleyerek Anadolu yaylalarına geldi."* konuşmalarının geçtiği sahne "S.B.6.2.4 Türklerin Anadolu'yu yurt edinme sürecini 11 ve 13. yüzyıllar kapsamında analiz eder" kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 07.30-07.40 dakikaları arasında yer alan “*Türklerin Anavatanı çetin topraklardır ve zorlu koşullar vardır. Günümüz Türkiye’sinin binlerce kilometre doğusunda Orta Asya’da bulunur.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.1 Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasi, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 08.15-09.19 dakikaları arasında yer alan “*Yedinci yüzyıldan itibaren Selçuklu Türkleri aşiretler arası mücadelelerden kaçmak, daha iyi otlaklar bulmak amacıyla Orta Asya’daki evlerinden uzaklaşmaya başladı. 10. yüzyılın ortalarında Anadolu’ya ulaşmışlardır. Bizanslılarla Alparslan önderliğindeki Selçuklu Türkleri arasında bir çatışma kopmak üzereydi. Burada Malazgirt’te karşılaştılar. Bugün burası tüm Türklerin yüreğinde tarihlerinin başlangıcı olarak bilinir. Alparslan’ın ordusu kısa süreli çarpışmalar yoluyla düşmanı zayıflatmıştır. Bizanslıların gıda kaynaklarını yaktılar ve kuyularını zehirlediler. Alparslan ordusunu bu ovanın kenarına kadar yönlendirdi. Burası tarihi bir zafer için mükemmel bir mekandı.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.4 Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini 11 ve 13. yüzyıllar kapsamında analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 11.07-12.09 dakikaları arasında yer alan “*Hilal şeklinde dizilen Selçuklular uzaktan attıkları oklarla Bizans ordusunu kendilerine doğru çekti. Atlı okçuların ok yağmuru onların saldırısına benziyordu. Bu baskı altında Bizans piyadeleri saldırıya geçti. Onlar yaklaşırken Türkler geri çekilir gibi yaptı. Derken kayalık tepelerin arkasında gizlenmiş olan atlı okçular ortaya çıktı. Bizanslıları kuşattı. Türkler saldırıya geçti. Ve onları yok etti. Bütün zorluklara rağmen Alparslan’ın askerleri güçlü Bizans askerlerini yendi. Bu mağlubiyetle Anadolu’nun kapıları sonuna kadar Türklere açıldı. Bizans İmparatorluğu zengin Anadolu topraklarını kaybetti.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.4 Türklerin Anadolu’yu yurt edinme sürecini 11 ve 13. yüzyıllar kapsamında analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 17.07-17.26 dakikaları arasında yer alan “*Türkler bin yıllık yolculuklarına Orta Asya’dan Pagan, Hristiyan ve Budist olarak başlamıştır. Güneye doğru göç ederken İslam kültürüyle tanışmışlardır. Selçuklular Anadolu’ya yerleşirken İslam ve Orta Asya Kültürünü yanlarında getirmişlerdir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.3 Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 28.42-29.06 dakikaları arasında yer alan “*Selçukluların başarısının anahtarı savaş değil barıştı. Yerel Hristiyan topluluklarla yaptıkları ticaret anlaşmaları ve evlilikler fethedilenler ile fetheden arasındaki hattı ortadan kaldırmıştır. Selçukluların dünyasında Hristiyan ve Müslümanlar kaynaşmıştı. Burada Doğu ve Batı arasında bir ayrım değil kültürel bir buluşma noktası vardı*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.2 Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 29.07-29.45 dakikaları arasında yer alan “*Kesintisiz bir kervan trafiği Anadolu boyunca tüccarları, seyyahları, zanaatkarları, hacıları, askerleri ve elçileri taşırdı. Doğu ve Batıyı birbirine bağlayan en büyük yollardan biri de İpek Yolu’ydu. Bu Ortaçağ ağı Asya ile Avrupa arasında seyahat etmenin tek yoluydu. Çin’den Akdeniz’e kadar uzanıyordu bu yol.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.5 Tarihî ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli Onuncu Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin onuncu bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.6.2.2 ve S.B.6.2.3 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir.

Belgeselde 03.50-04.50 dakikaları arasında yer alan “*8. yüzyılda İslam halifeliğinin hakimiyeti Hindistan’dan İspanya’ya üç kıtaya birden yayılmıştı. Dünyanın en güçlü medeniyetiydi... İslam kültürü Bağdat’ta doruk noktasına ulaşmıştı. Bilgelik evi, Abbasi yönetiminin entelektüel kalbi haline gelmişti. Burada yeni fikirler ortaya çıkıyor ve uyarlanıyordu. Bu fikirler imparatorluk boyunca Kurtuba’ya kadar uzanıyordu.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışı ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 09.10-09.38 dakikaları arasında yer alan “*Selçuklular Sunni inanca uygun olarak yeni bir eğitim sistemi inşa ettiler. Bu amaçla Nizamiye Medreselerini kurdular. Bu medreselerde çağın bilimlerini okutan yetiştiren insanları ortaya çıkarttılar ve eğittiler. Dolayısıyla İslam dünyasındaki ilk büyük eğitim reformunu gerçekleştiren hareketi başlatmış oldular.*” konuşmalarının geçtiği sahne

“S.B.6.2.3 Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 09.41-10.18 dakikaları arasında yer alan *“İslam dünyasının iki ucunda bulunan ve aynı eğitime gelen öğrenci aynı kavramlarla düşünmeye başladı. Bu dil birliği doğal olarak bir akıl birliği yarattı... Dolayısıyla İslam dünyasında entelektüel akli ve vicdani birlik vahdet yarattı Selçuklular, medreseler sayesinde.”* konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.3 Türklerin İslamiyet’i kabulleri ile birlikte siyasi, sosyal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimleri fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Birinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on birinci bölümünün S.B.6.2.2 ve S.B.7.4.4 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı Kültür ve Miras ile Bilim, Teknoloji ve Toplum’dur.

Belgeselde 06.15-06.38 dakikaları arasında yer alan *“Suriye’deki Halep şehrinde Ortaçağ İslam astronomisine ait şaşılacak derecede zengin hatıralar bulunmaktadır. Bu dünya en yeni astronomik aletlerin en büyük ibadet yerlerinin merkezine yerleştirilip dini ve bilimi sorunsuzca bir araya getiren bir dünyaydı.”* konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.4.4 Özgür düşüncenin bilimsel gelişmelere katkısını değerlendirir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 09.15-10.06 dakikaları arasında yer alan *“Müslümanlar İslamiyet’in doğuşundan itibaren yedi yüz yıl boyunca dünyanın bilimsel anlamda liderleri olmuşlardır. Bağdat, Kahire, Kurtuba, Fas gibi eğitim merkezlerinde modern kimyayı ve optik bilimini bulmuşlardır. Tıp mimari ve astronomi alanlarında da büyük adım atmışlardır. Ve bunun sonucunda muazzam bir medeniyet ortaya çıktı. Ortadoğu’daki bu dönem İslamiyet’in altın çağı olarak bilinirken Batı gelişiminin daha ilk safhalarındaydı.”* konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.2 İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On İkinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on ikinci bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.6.2.1 kazanımı ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Bölümün sadece bir kazanım ile ilişkilendirilebilir olması kullanılabilirlik açısından zayıf olduğunu göstermektedir.

Belgeselde 06.08-06.38 dakikaları arasında yer alan *“8. yüzyılda fethedildiğinden beri Ceyhun Irmağı’nın ötesinde kalan topraklar Orta Asya’nın bu bölgesi kelimenin tamamıyla İslam dünyasının sınırlarında yer alıyordu. Ayrıca Çin ve Hindistan’daki malları Avrupa’ya taşıyan büyük İpek Yolu’nun geçtiği bir bölge olmasından dolayı Doğu ve Batı’nın bağlantı noktası olarak da önemli rol oynadı”* konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.1 Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletlerinin coğrafi, siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine ilişkin çıkarımlarda bulunur.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Üçüncü Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on üçüncü bölümünün direkt olarak bir kazanımla ilişkilendirmesi tespit edilememiştir. Buna rağmen bölümde tarihte Hindistan’da kurulmuş bir Türk devleti olan Babür İmparatorluğu’ndan bahsedilmektedir. Sosyal Bilgiler 6. Sınıf ders kitabında Kültür ve Miras öğrenme alanında Tarihte kurulmuş Türk devletleri konusunda kullanılabilir olduğu düşünülmektedir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Dördüncü Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on dördüncü bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.6.2.5, S.B.7.2.1 ve S.B.7.2.2 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir.

Belgeselde 10.06-11.08 dakikaları arasında yer alan *“Tarihteki en büyük ve en uzun imparatorluklardan birini kuracak olan hanedanlık tarafından yönetilen bir beylik. Osmanlılar. Söğüt yaylasında kurulan Osmanlı Devleti’nin ilk başkenti Bursa. 14. yüzyıl Osmanlı beyliği Anadolu’da hızla genişliyordu. Ama hanedanlığın hedefi çok daha büyüktü. Günümüzün Bursa’sında gizlenmiş olan bu yer Osmanlı hikayesinin başladığı yerdir.”* konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.1 Osmanlı Devleti’nin siyasi güç olarak ortaya çıkış sürecini ve bu süreci etkileyen faktörleri açıklar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 15.54-16.16 dakikaları arasında yer alan *“Osmanlı gücü nesilden nesile geçiyordu. Osmanlılar güçlü ve uzun soluklu bir soy oluşturmuştu. 14. yüzyıldan itibaren Osmanlılar artık*

Anadolu'ya egemendi.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 18.46-18.52 dakikaları arasında yer alan “*Ünlü İpek yolunun batı ucunda yer alan stratejik konumu Bursa'yı Anadolu'nun en önemli ticaret merkezlerinden biri haline getirmiştir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.2.5 Tarihi ticaret yollarının toplumlar arası siyasi, kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 19.47-20.30 dakikaları arasında yer alan “*Osmanlılar yeni bir dünya imparatorluğu hedeflerinde Bursa'yı atlama taşı olarak kullanmıştır. Avrupa'ya geçerek bir sonraki başkentlerini Edirne'de kurmuşlardır. Türkler Konstantinapolis üzerindeki baskılarını doruk noktasına ulaştırmaya hazır. Osmanlılar için Konstantinapolis gerekliydi. Doğu ve batı arasında bir köprü kurmak için Bizans başkenti alınmalıydı.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 21.02- 27.40 dakikaları arasında yer alan “*1453 yılında 2. Mehmet gözlerini Konstantinapolis'e dikmiştir... Özel olarak yapılmış yüzden fazla savaş gemisini Marmara Denizi'nde demirlemiştir. Karada yüz bin kişilik bir ordu toplamıştır. Sultan Mehmet dev toplar döktürerek fethi hazırlanmıştır... II. Mehmet şehrin surlarını tamamen kuşatmıştır. Ve mücadele zaferle sonuçlanmıştır. Zafer kazanan Sultan Mehmet artık yeni bir Osmanlı İmparatorluğu'nun sultanıdır ...Kadim Hristiyanlık tahtını almak için eski Bizans kentinin ruhani merkezine yönelir. Ayasofya.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Beşinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on beşinci bölümünün S.B.6.1.2, S.B.6.1.3 ve S.B.7.2.2 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanı 6. sınıflarda Birey ve Toplum, 7. sınıflarda Kültür ve Miras'tır. Belgeselin iki farklı sınıf düzeyinde, farklı öğrenme alanları ile ilişkilendirilmiş olması kullanılabilirliğini arttırmıştır.

Belgeselde 05.41-06.05 dakikaları arasında yer alan “*15. yüzyılda Fatih'in hükümdarlığında Osmanlı Devleti topraklarının sınırları Yunanistan, Romanya ve Ukrayna'yı da kapsayacak kadar genişlemiştir. Fetih hareketleri gündün güne artmaktaydı. Hristiyan batı büyük bir İslami güç ile ve en amansız korkularıyla karşı karşıya kalmıştı. Avrupa'ya egemen Türkler...*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 10.07-10.50 dakikaları arasında yer alan “*Osmanlıların fethettikleri topraklardaki insanların büyük çoğunluğu gayrimüslimdi. İmparatorluk şeriatla idare edilirken Osmanlı sistemi imparatorluğun Hristiyan, Yahudi ve diğer azınlık gruplarına İslam kültürünü dayatmıyordu. II.Mehmet yeryüzündeki en büyük devletlerden birini başarıyla yönetmesini sağlayan bir kanun sistemi yerleştirmiştir. Millet sistemi. Osmanlı uyruğundaki fertler inançlarına göre farklı milletler ve uluslar adı altında gruplandırılıyordu.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.3 Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 19.25-19.55 dakikaları arasında yer alan “*Bir cihan hükümdarı olan Süleyman bir cihan devletinin ancak küresel adalet ve evrensel bir barışla mümkün olabileceğini düşünmüş, bunun için büyük çaba sarf etmiştir. İslamiyet'in kalbi Mekke'den Hristiyanlığın kalbi Roma'ya kadar bir barış hattı kurmak istiyordu. Bunun için her şeyden önce güçlü bir orduya, gelişmiş bir teknolojiye sahip olmak gerektiğinin farkındaydı.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.2 Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 28.28-29.33 dakikaları arasında yer alan “*Osmanlılar altın çağlarının zirvesine doğru gelirken İstanbul Paris'in beş katı olmuştur ve dünyanın en büyük şehri haline gelmişti. Sultanın Topkapı Sarayı'ndaki tahtı dünyanın en prestijlisi haline geldi. I. Fransuva'nın Fransa'sundan, I. Elizabeth'in İngiltere'sinden elçiler diplomatik misyonla Osmanlı sarayına gönderildi. Bu sarayın herhangi bir Rönesans sarayına zenginlik, üslup ve hükümranlık anlayışı bakımından denk olduğunu gördüler. Süleyman'ın sarayının ihtişamı üzerine yazılan raporlar Batı'da Süleyman'a “Muhteşem Süleyman” unvanını kazandırdı.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti'nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Altıncı Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on altıncı bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.7.2.2, S.B.7.2.3, S.B.7.2.4 ve S.B.7.2.5 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Bölümde dört farklı kazanıma dokuz kez rastlanılmış olması kullanılabilir olduğunu göstermektedir.

Belgeselde 03.10-04.15 dakikaları arasında yer alan “19 yüzyılda gerçek bir değişim var. Osmanlıların yüzlerini dışarıya dönmedikçe hayatta kalmayacaklarını fark ettiklerini görüyoruz. Batı’yı bir model olarak Batı’nın bazı normlarını, teknolojilerini alarak onları uyarlayarak sistemlerini sorgulamaya ve sistemlerini değiştirmeye başlarlar. Artık Batı’yla ilişkilerin Doğu’yu şekillendirdiği bir zamana gelinmiştir. Bu Osmanlı ve modern dünyanın hikayesidir.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.3 Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 04.26-05.00 dakikaları arasında yer alan “Geleneksel olarak 17.yüzyıl Osmanlı Devleti’nin gerileme dönemi olarak bilinse de gerçekte imparatorluk bu dönemde zirveye ulaşmıştır. Fas’tan Filistin’e, Medine’den Viyana’ya, Afrika’dan Asya ve Avrupa’ya kadar uzanıyordu. Osmanlılar Doğu ve Batı arasında bütün kıta ve alt kıtalardan gelen ticaret yollarının kesiştikleri yerleri kontrol etmekteydi.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.2 Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 05.14-06.45 dakikaları arasında yer alan “Şimdilerde Ödemiş ilçesine bağlı küçük bir belde olan Birgi geleneksel evleriyle Osmanlı devrinin özel bir minyatürü gibidir. 1761 yılında inşa edilen ve orijinal yapısını büyük ölçüde muhafaza eden Çakırağa Konağı ilk bakışta Batı Anadolu’da ahşap konaklardan biri gibi görünüyor. Bu büyüleyici bina yerel tabakhanenin sahibi Şerif Ali Ağa’ya aitti. Yine de konağın dekorasyonundaki küçük ayrıntılar Şerif Ali Ağa’nın dünyasının Anadolu’dan öteye uzandığını gösteriyor. Batı menşeli motifler Osmanlı limanlarına yabancı tüccarlar tarafından getirilip Birgi’ye ve başka yerlere düşüncelerin taşınmasıyla Avrupa ile yapılan ticaretin etkisini yansıtıyor.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.5 Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 08.23-08.58 dakikaları arasında yer alan “Dünya birden genişliyor. Atlantik aşıyor. Amerika keşfediliyor ve artık Kuzey Batı Avrupa’nın başı çektiği yeni bir dünya dengesine geçiliyor. O dünya dengesinde Osmanlı imparatorluğu ayak uydurmakta zorlanıyor ve artık Avrupa’da etkin bir modelin olabileceğini ve ondan esinlenerek kendi modelini geliştirebileceğini düşünmeye başlıyor.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.3 Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 11.35-13.48 dakikaları arasında yer alan “18. yüzyıla kadar Doğu ve Batı arasında muhteşem bir güç dengesi vardı. Ve sonra aniden bir şeyler değişti. 17.yüzyıl sonunda Fransız Devrimi yaşandı, 19. Yüzyılda Sanayi Devrimiyle hem siyasi hem de ekonomik olarak dünya değişmeye başladı. Bunun anlamı da Osmanlı dünyasının ilk defa geride kalması ve gücünden emin olmamasıydı. 1789’daki Fransız İhtilali’nden itibaren imparatorluk içindeki milliyetçilik kıvılcımı körüklenmeye başlamadı. Yeni sanayileşmiş bu dünyada büyük radikal sosyal siyasal çalkantı ivme kazanmaktaydı. Avrupa güçlerinin desteğiyle imparatorluğun gayrimüslim azınlıkları Osmanlı’dan bağımsızlık istedi. İmparatorluğun tamamen parçalanmasını engellemek gerekiyordu. Tehlikeye giren dünya gücü unvanıyla Osmanlı nesillerdir süregelen geleneklerin kapağını kapattı. Sultan 2. Mahmut ve Sultan Abdülmecid dönemlerinde Osmanlı modernleşmeye başladı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.3 Avrupa’daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti’ni değişime zorlayan süreçleri kavrar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 14.03-14.38 dakikaları arasında yer alan “1839 yılında ilan edilen Tanzimat Fermanı gibi yenilik reformlarıyla neticelenecek fikirler formüle edildi. Bu belge Osmanlı Devleti’ni sonsuza dek değiştirecek reform hareketini ihtiva ediyordu. Bu reform Tanzimat’tı. Osmanlı elitleri yönetimi Batı Avrupa modellerine paralel olarak yeniden düzenlemeye başladı.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.4 Osmanlı Devleti’nde ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlardan hareketle toplumsal ve ekonomik değişim hakkında çıkarımlarda bulunur” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 16.55-18.13 dakikaları arasında yer alan “İshak Paşa Sarayı. Surlarla çevrilmiş bu muhteşem saray. Zorlu sınır bölgesinin Osmanlılar tarafından kontrolü için hayati önem taşıyan bir yerdi... Bu saray medeniyetlerin kesiştiği bir yerdi. Gösterişli yapısı Fars, Gürcü, Ermeni, Selçuklu, Osmanlı ve Batı tarzının bir sentezini yansıtmaktadır. İçindeki divanlar harem imparatorluk boyutlarında büyüleyici bir camiyle minyatür bir Topkapı Sarayı’nın birkaç özelliğini taşıyor.

Osmanlı gücünün Doğu Anadolu'daki nihai sembolüdür. Osmanlı İmparatorluğu'nun en uzak ve yabancı topraklarını bile koruyabildiğinin kanıtıdır.” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.5 Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 18.58-20.01 dakikaları arasında yer alan “*Şam Osmanlı tacının imparatorluk zenginliğini yansıtan değerli bir mücevheriydi. Haç yolu boyunca uzak doğuyla yapılan ticaretten ve Doğu Akdeniz limanları yoluyla Avrupa ticaretinden faydalanarak Şam Osmanlı çağdaşlığının kanıtlandığı yer haline gelmişti. Bugün Şam caddelerinde her evin kendine ait bir kimliği vardır, labirent gibi dar sokaklarda bir hazine yatmaktadır. 1830 yılında inşa edilen Beytülizam bir zamanlar varlıklı tüccar ailelerini ağırlamaktaydı. Bu görkemli ve gösterişli mimari hala tarihin katmanlarını taşımaktadır.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.5 Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 26.06-26.34 dakikaları arasında yer alan “*Tanzimat ile birlikte ulus devleti inşa sürecinin ilk adımları atılmaya başlanıyor... Bunu gerçekleştirmek için de zaten batıdan hukuk normları alma süreci yaşıyor Osmanlı Devleti.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.7.2.3 Avrupa'daki gelişmelerle bağlantılı olarak Osmanlı Devleti'ni değişime zorlayan süreçleri kavrar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Yedinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on yedinci bölümünün S.B.6.1.2, S.B.6.6.4 ve S.B.6.7.1 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları Birey ve Toplum, Küresel Bağlantılar ve Etkin Vatandaşlık'tır. Bölümde üç farklı öğrenme alanının yer alması kullanılabilirliği arttırmaktadır.

Belgeselde 17.42-18.33 dakikaları arasında yer alan “*Özellikle Mustafa Kemal ve arkadaşları için tek husus şu idi: Modern bir devlet ancak dil birliğine ve kültür birliğine sahip olan bir millet üzerine inşa edilebilir. Dolayısıyla biz bu çok farklı kökenlerden gelen ve esas olarak İslam kimliğinde buluşan Anadolu halkından bir Türk milleti yaratacağız. Türkçe konuşan Türk birliğine bağlı ve devletin uygun gördüğü dini inançları paylaşan yeni bir Türk milleti yaratacağız.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.2 Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 20.26-21.35 dakikaları arasında yer alan “*İkinci Dünya Savaşı demokrasinin zaferiyle sonuçlandı. Amerika ve Rusya dünya siyasetinin hakim aktörleri oldu. Birleşmiş Milletler teşkilatı kuruldu. İslam ülkeleri birer birer bağımsızlıklarını kazanmaya başladı. Ortadoğu yeni bir yapılanma sürecine girdi. 1948 yılında Birleşmiş Milletler kararıyla İsrail Devleti'nin kurulması bölgede hareketli ve huzursuz bir dönemi başlatmış oldu. Bu sırada NATO'ya giren Türkiye dünyadaki yerini alıp çok partili demokratik hayata geçti.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.6.4 Toplumsal hayatımızda demokrasinin önemini açıklar” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 44.30-45.01 dakikaları arasında yer alan “*Günümüzde Türkler Doğu ile Batı Asya ile Avrupa Türk dünyasıyla İslam dünyası, Avrupa Birliği ve ABD arasında bir köprü görevi üstlenmektedir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.7.1 Ülkemizin Türk Cumhuriyetleri ve komşu devletlerle olan kültürel, sosyal, siyasi ve ekonomik ilişkilerini analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Sekizinci Bölüme İlişkin Bulgular

Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin on sekizinci bölümünün Birey ve Toplum öğrenme alanında S.B.6.1.2 ve S.B.6.1.3 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir.

Belgeselde 10.00-11.10 dakikaları arasında yer alan “*Bugün modern medeniyetlerde durup etrafımıza baktığımızda evlerde yaşadığımız, hastanelere, okula, işe gittiğimizi dünyayı dolaştığımızı görürüz. Bu mekanlar içlerinde birçok buluş barındırıyor. Özellikle bilimsel olanlar ve geçmiş medeniyetlerden gelen bu buluşların hepsinden bugün yararlanıyoruz. Ne yazık ki birçok insan bunu bilmiyor. Bazen karanlık çağlar olarak da adlandırdığımız bin yıllık bir bellek kaybı süreci var. Çin'den, Hindistan'dan, Ortadoğu'dan birçok icat geliyor ve bunlar İslam mirası yoluyla başarıyla paketleniyor. Rönesans'ta Avrupa'nın devraldığı ve sahip çıktığı işte bu mirastır. Bugün bu gerçeği gün yüzüne çıkaran mevcut bellek kaybına bir son verirsek Batılı zihniyetin üstünlük kompleksini, Batı Avrupa dışında kalanların da aşağılık olduklarına dair yanılsamaları törpüleyebiliriz. Dolayısıyla farklı kültürleri olan ülkelerle toplumsal kaynaşmayı kültürler arası saygıyı ve takdiri uluslararası düzeyde inşa edebiliriz.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.2 Sosyal, kültürel ve tarihî bağların

toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” ve “S.B.6.1.3 Toplumda uyum içerisinde yaşayabilmek için farklılıklara yönelik ön yargıları sorgular.” kazanımları ile ilişkilendirilebilir.

Batiya Doğru Akan Nehir Belgeseli On Dokuzuncu Bölüme İlişkin Bulgular

Batiya Doğru Akan Nehir belgeselinin on dokuzuncu bölümünün S.B.5.4.1, S.B.5.4.2, S.B.6.1.2 ve S.B.6.7.3 kazanımları ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Kazanımların öğrenme alanları 5. sınıf düzeyinde Bilim, Teknoloji ve Toplum, 6. sınıf düzeyinde Birey ve Toplum ile Küresel Bağlantılar’dır. Dört farklı kazanım ve üç farklı öğrenme alanı ile ilişkilendirilebilir olması kullanılabilirliğini arttırmaktadır.

Belgeselde 06.56-07.14 dakikaları arasında yer alan “*İnternette bulunan bilgi miktarı katlanarak arttığı halde bu bilginin kalitesi için aynı şeyi söyleyemeyiz. Birçok internet kullanıcısı ne bilmek istiyorsa onu bulmaktadır. Bu bakımdan internet çok sınırlı bir ortam olabilir ve ufukumuzu açmak yerine önyargılarımızı çoğaltabilir*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.4.2 Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 25.26-26.20 dakikaları arasında yer alan “*İnternet ve modern dünya bilginin gelişiminde büyük önem taşır. Aşırı görüşlerin yayılmasına da aracılık etmiştir, iyi şeyler için de kullanılmıştır. Amerika ve İngiltere 2003 yılında Irak’a karşı savaş ilan ettiğinde Batı dünyasında o güne kadar yaşanan en büyük protestolara yol açtı ... Bütün bu gösteriler modern iletişim teknolojileri yardımıyla koordine edilmiştir. Bu bilgiye internet üzerinden erişmenin kolaylığı despot rejimlerin gerçekleri halklarından saklamasının zorlaştığı anlamına gelir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.4.1 Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışır.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 38.42- 39.00 dakikaları arasında yer alan “*İki büyük dine merkez olmuş ve iki büyük imparatorluğa başkentlik yapmış olan bu kadim şehirde (İstanbul) her türlü farklılık bir zenginlik olarak algılanmış ve yaşanmıştır.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.7.3 Ülkemizin sahip olduğu siyasi, askerî, ekonomik ve kültürel özelliklere bağlı olarak uluslararası alanda üstlendiği rolleri analiz eder” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Belgeselde 39.25-40.45 dakikaları arasında yer alan “*Türkiye İspanya ile birlikte Medeniyetler İttifakı Projesi’ne öncülük etmiştir. Bu ülkelerin ikisi de yüzyıllardır farklı kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Medeniyetler İttifakı uluslararası kültürlerarası ve dinler arası diyalog ve işbirliğini geliştirerek aşırıcılığa karşı uluslararası bir eylemi harekete geçirmenin yollarını aramaktadır. Batı ve İslam dünyası arasındaki gerginliği dağıtmak bu proje için özellikle önemlidir.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.6.1.2 Sosyal, kültürel ve tarihî bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Batiya Doğru Akan Nehir Belgeseli Yirminci Bölümüne İlişkin Bulgular

Batiya Doğru Akan Nehir belgeselinin son bölümünün Kültür ve Miras öğrenme alanında S.B.5.2.1 kazanımı ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir.

Belgeselde 10.20-10.50 dakikaları arasında yer alan “*Babil astronomlar dünyanın ilk bilim adamlarıydı. Yüzyıllar boyunca yıldızları, tutulmaları ve ekinoksları sistematik olarak kaydettiler. Bize bir dakikada altmış saniyeyi, bir saatte altmış dakikayı, bir yılda üç yüz altmış günü ve bir çemberde ve gökyüzünde üç yüz altmış dereceyi verdiler.*” konuşmalarının geçtiği sahne “S.B.5.2.1 Somut kalıntılarından yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkıları fark eder.” kazanımı ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Batiya Doğru Akan Nehir isimli belgeselin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (2018) yer alan 5, 6. ve 7. sınıf kazanımları açısından analizinden elde edilen bulgulara göre 20 bölümden oluşan belgesel bölümlerinin toplamda 29 farklı kazanım ile ilişkilendirilebilir olduğu tespit edilmiştir. Belgesel bölümleri farklı dakika aralıklarında olmak üzere toplamda 71 farklı yerde ilişkilendirme tespit edilmiştir. Belgesel bölümlerinin Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanımlarına göre analizi sonucunda; en çok ilişkilendirme tespit edilen belgesel bölümü 9 farklı yerde kazanım ilişkilendirmesi ile 16. Bölüm olmuş, sonrasında 5 farklı yerde kazanım ilişkilendirmesi ile 5. Bölüm ve 9. Bölümler olduğu görülmüştür. En az ilişkilendirme 1 yerde 1 kazanım ile 12 ve 20. Bölümlerde bulunurken 8 ve 13. Bölümlerde ilişkilendirme tespit edilmemiştir.

Belgesel bölümlerinde öğrenme alanları boyutunda ilişkilendirmeler; 49 farklı yerde Kültür ve Miras, 7 farklı yerde Birey ve Toplum ile Bilim, Teknoloji ve Toplum, 4 farklı yerde İnsanlar, Yerler ve Çevreler, 2 farklı yerde Küresel Bağlantılar ve 1 yerde Etkin Vatandaşlık tespit edilmiştir. Toplamda belgesel bölümleri içinde farklı yerlerde tespit edilen 35 kazanım ile en fazla ilişkilendirme 6. sınıfta tespit edilmiş, 7. sınıfta 17 kazanım ve 5. sınıfta 16 kazanım ile ilişkilendirme yapılmıştır. En çok ilişkilendirme tespit edilen “S.B.5.2.1. Somut kalıntılardan yola çıkarak Anadolu ve Mezopotamya uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark eder.” ve “S.B.6.2.2. İslamiyet’in ortaya çıkışını ve beraberinde getirdiği değişimleri yorumlar.” kazanımlarına belgesel bölümlerinde 9 farklı yerde ilişkilendirme yapılmıştır. Belgesel bölümlerinde “S.B.7.2.2. Osmanlı Devleti’nin fetih siyasetini örnekler üzerinden analiz eder.” kazanımına 6 farklı yerde ve “S.B.6.1.2. Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder.” kazanımına 5 farklı yerde ilişkilendirme yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin konu akışı Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan konularla paralellik gösterdiği için 5, 6. ve 7. sınıf seviyelerinde kullanılabilir olduğu tespit edilmiştir. Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında tüm sınıf düzeylerinde yer alan Kültür ve Miras öğrenme alanı 5. sınıfta Mezopotamya Uygarlıkları ile başlayıp 7. sınıfta Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti ele alınmaktadır. Bu durum Batıya Doğru Akan Nehir belgeselinin Sosyal Bilgiler dersinin ders kitaplarındaki akışıyla paralel olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda Batıya Doğru Akan Nehir belgeseli Mezopotamya’da başlayan insanlık tarihini çeşitli görsel canlandırmalar ve etkili bir anlatımla günümüze kadar getirmiştir. Tarih konulu belgesellerin insanların kendilerini tarihle ilişkili olarak görmeleri konusunda cesaretlendiren bir araç olmasından hareketle tarihi belgeseller tarih ve hafıza arasında bir etkileşim alanı oluşturmaktadır (Chanan, 2007; akt. Aydos, 2013). Bu belgeselin yaşadığı dünyayı anlamlandırmaları noktasında Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilere katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nemrut Dağı’ndan gözüken Mezopotamya topraklarından bahsederek başlayan belgeselde Mezopotamya’nın dünyanın en eski uygarlığına ev sahipliği yaptığı, din olgusunun ilk defa Göbeklitepe’de doğduğu vurgulanmaktadır. Çatalhöyük’te arkeoloji çalışmaları yapan arkeologların görüşlerinden hareketle “Bundan on iki bin yıl önce Türkiye’nin güneyinde tarım ve hayvan evcilleştirmenin başladığı, buradan Mezopotamya ve Akdeniz’e yayıldığına dair kanıtlar olduğu, dolayısıyla tarımın Doğu’da başlayıp Batı’ya doğru yayıldığı” ifade edilmiştir. Mezopotamya ve Anadolu’da ortaya çıkan Sümer, Babil, Hitit gibi medeniyetlerin o günün dünyasında ne kadar gelişmiş oldukları ve bu medeniyetlerin genel özellikleri vurgulanmıştır (Aydos, 2013: 116). Belgeselin birçok bölümünde Batı’nın bugünkü seviyeye erişmesinde Doğu’nun sağlamış olduğu katkılardan söz edilmekte, bin yıl kadar önce Müslüman dünyasının bugünkü seviyeye erişmesinde Doğu’nun sağladığı katkılar çeşitli örnekler üzerinden anlatılmaktadır. Aydos (2013) belgeselde geçmiş Doğu uygarlıklarının büyüklüğü ve evrensel uygarlığın gelişimine en az Batı uygarlığı kadar katkı sunduklarının vurgulandığı ve bu doğrultuda Batı’nın kendisini diğer medeniyetlerden üstün görmesinin yanlışlığı konusunda izleyicinin ikna edilmeye çalışıldığını ifade etmektedir.

Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlara göre Batıya Doğru Akan Nehir belgeseli bölümlerinin 5, 6 ve 7. sınıf seviyelerinde Sosyal Bilgiler dersine yardımcı kaynak olarak kullanılabilirliği tespit edilmiştir. Buradan hareketle uygulamaya yönelik şu öneriler getirilebilir:

- Batıya Doğru Akan Nehir belgeseli Sosyal Bilgiler dersi içerisinde Kültür ve Miras öğrenme alanında yardımcı materyal olarak kullanılabilir.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlarla ilgili belgeselleri izlemeleri konusunda ortaokul öğrencileri yönlendirilebilir.
- Bu araştırma konusuna benzer şekilde Sosyal Bilgiler eğitiminde kullanılacak belgesel, film, animasyon, çizgi filmlerin analizine yönelik yeni çalışmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Akbaba, B. (2005). Tarih öğretiminde fotoğraf kullanımı. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 185-197
- Aktekin, S. ve Çoban, Z. (2012). Tarih derslerinde tarihi film ve dizilerin kullanımına ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri: Trabzon örneği. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 13(13), 141-160

- Aydos, S. (2013). Türkiye'nin Ortadoğu'da yumuşak güç olma çabası: "Batıya Doğru Akan Nehir Belgeseli üzerinden bir okuma". *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 107-128.
- Bahçeşehir Üniversitesi, (t.y). *Medeniyet üzerine çekilmiş en kapsamlı belgesel*. <https://bau.edu.tr/haber/1291-medeniyet-uzerine-cekilmis-en-kapsamli-belgesel-batiya-dogru-akan-nehir>
- Barbas, T. A., Paraskevopoulos, S. & Stamou, A. G. (2009). The effect of nature documentaries on students' environmental sensitivity: A case study. *Learning, Media and Technology*, 34(1), 61-69
- Barton, K. C. & Levstik, L. S. (2004). *Teaching history for the common good*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40
- Burton, C. E. (1988). Sociology and the feature film. *Teaching Sociology*, 16, 263-271
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E. Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem
- Champoux, J. E. (1999). Film as a teaching resource. *Journal of Management Inquiry*, 8(2), 240-251
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge
- Çelik, L. (2010). Öğretim materyallerinin hazırlanması ve seçimi. Özcan Demirel - Eralp Altun (Ed.), *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı* içinde, Ankara: Pegem
- Daniels, J. (2017). Teaching and Learning with Documentaries in the Digital Era, <https://justpublics365.commons.gc.cuny.edu/02/2014/teaching-and-learning-documentaries/>
- Demircioğlu, İ. H. (2007). Tarih öğretiminde filmlerin yeri ve önemi. *Bilig*, 42, 77-93
- Demirel, Ö., Başbay, A. ve Erdem, E. (2006). *Eğitimde çoklu zekâ kuram ve uygulama*. Ankara: Pegem
- Feldman, M. J. (1995). Totalitarianism without pain: Teaching communism and fascism with film. *The History Teacher*, 29(1), 51-61
- Gazel, A. A. ve Yazıcı, S. (2011). Tarih öğretiminde belgesel film kullanılmasına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 97-110
- Jordan, D. L. & Sanchez, P. M. (1994). Traditional versus technology aided instruction: The effects of visual stimulus in the classroom. *PS: Political Science and Politics*, 27 (1), 64-67
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel
- Kaya, Z. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal geliştirme*, Ankara: Pegem
- Kiasatpour, S. M. (1999). The internet and film: Teaching middle east politics interactively. *PS: Political Science and Politics*, 32(1), 83-89
- Koçoğlu, E. Aydemir H. ve Ekici, Ö. (2018). Görsel materyallerle sosyal bilgiler öğretimi. R. Sever, M. Aydın ve E. Koçoğlu (Ed.), *Alternatif yaklaşımlarla sosyal bilgiler eğitimi* içinde, Ankara: Pegem
- Kömürcü, H. Z. (2002). İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersinde yer alan kavramların kazandırılma düzeyi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Kurtdaş, E. M. (2021). Eğitimde film kullanımının önemi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 60, 222-244
- Marcus, A. S. & Stoddard, J. D. (2009). The inconvenient truth about teaching history with documentary film: Strategies for presenting multiple perspectives and teaching controversial issues. *The Social Studies*, 100(6), 279-284
- Mayer, R. E. (2003). The promise of multimedia learning: using the same instructional design methods across different media. *Learning and Instruction*, 13(2), 125-139
- Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2). <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0002204>
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook, Second Edition*, California: Sage

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. <http://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=354>
- Öztaş, S. (2008). Tarih öğretimi ve filmler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16, 543-556
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem
- Pompper, D. & Higgins, L. (2007). Corporation-bashing in documentary film: a case study of news media coverage organizational response. *Public Relations Review*, 33, 429-432
- Seferoğlu, S. S. (2006). Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı. (2.Baskı). Ankara: Pegem
- Sidekli, S., Doğramacı, H., Yangın, S. ve Daşdemir, İ. (2013). İlköğretim sosyal bilgiler öğretiminde belgesel kullanımının öğrencilerin ders başarısına etkisi. *JASS International Journal of Social Science*, 6 (8), 1053-1065
- Tağ Kalafatoğlu, Ş. (2019). Belgesel drama filmlerin eğitsel amaçlarla kullanımı. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 391-403
- Tipton, D. B. (1993). Using the feature film to facilitate sociological thinking. *Teaching Sociology*, 21, 87-191
- Torun, F. (2011). Çocuk hakları öğretiminde oyun yönteminin başarıya, kalıcılığa ve tutuma etkisi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adıyaman
- Türker, H. ve Arslan, Ö. (2008). İlköğretim 8. sınıf Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük dersi öğretiminde belgesel filmlerin kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 92-104
- Uşun, S. (2006). *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı*. Ankara: Nobel
- Üstündağ, N. (2012). Bir ders materyali olarak belgesel sinemanın eğitim işlevinin incelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Vanderstoep, S. V. & Johnston, D. D. (2009). *Research Methods for Everyday Life*. San Francisco: Jossey-Bass
- Yazıcı, H. ve Koca, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretim programı. B. Tay, ve A. Öcal (Ed.), *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (2 Baskı), (s. 30-37). Ankara: Pegem
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin
- Yılmaz, M. (2018). Filmlerin öğretim materyali olarak kullanılması ve biyoloji eğitimindeki yansımaları. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 24-37

Extended Abstract

Introduction

Nowadays, the use of audiovisual tools has become important in education, especially for the concretization of abstract concepts. Therefore, audio-visual materials such as videos and movies that support the achievements in the Social Studies Curriculum can be used to ensure effective and efficient learning in learning environments. One of the visual and audio materials that can be used in the teaching of Social Studies is documentaries. Documentaries that attract attention and can appeal to a wide audience due to their strong visual and auditory aspects (Üstündağ, 2012). They have features suitable for educational training and become a valuable educational material when used together with technological applications (Barbas, Paraskevopoulos & Stamou, 2009). Based on the fact that social media has an important place in the life of children and young people, especially today, it seems that children and young people prefer to watch more than read. Considering that young people and children all over the world watch millions of videos every day, it is necessary to evaluate video and movie watching as an educational tool for the next generation (Yılmaz, 2018). At this point, considering the rich content of the Social Studies course, it is seen that the objectives of the course can be associated with many documentaries and can be used in the course. In this study, it was aimed to determine the

usability of the Batıya Doğru Akan Nehir documentary, in Social Studies courses by examining it in terms of the objectives in the Social Studies Curriculum.

Methodology

The research is structured according to the document analysis method, which is one of the qualitative research methods. The study group of the study consists of the documentary titled Batıya Doğru Akan Nehir, consisting of 20 episodes of 45 minutes each, and the Social Studies Course Curriculum of 2018. In the collection of the research data, both the research model and the document analysis method, which is considered as a data collection tool, were used, and descriptive analysis was used in the analysis of the obtained data. In order to increase the validity and reliability of the research, detailed descriptions were included, the findings were supported by direct citations from documentary sections and related objectives were presented.

Findings

According to the findings obtained from the analysis of the documentary titled Batıya Doğru Akan Nehir in terms of the objectives in the Social Studies Curriculum (2018), it has been determined that the documentary parts can be associated with 29 different objectives in total. As a result of the analysis of the documentary sections according to the Social Studies Curriculum objectives; It has been determined that the most associated documentary section is the 16th section with 9 objectives, followed by the 5th Section and 9th Sections with 5 objectives. While the least association was found in Chapters 12 and 20 with 1 outcome, no objectives was found in Chapters 8 and 13. In total, the highest number of associations with 35 objectives determined in different places within the documentary sections were determined in the 6th grade, 17 objectives in the 7th grade and 16 objectives in the 5th grade were made. As a result of the research, it has been seen that the documentary Batıya Doğru Akan Nehir can be used at the 5th, 6th and 7th grade levels as the subject flow is parallel to the topics in the Social Studies Curriculum.

* Yazarlar bu makaleye eşit oranda katkı sağladıklarını beyan ederler.